

Twee verhalen voor één wereld

De Morgen,
Za. 02 Jan. 2016, Pagina 23

Fouad Laroui (Marokko, 1958) doceert Franse letterkunde aan de Universiteit van Amsterdam. Hij is auteur van Over het islamisme

Meteen na de aanslagen van 13 november was het misschien te vroeg om een rationele analyse te maken. Nu kunnen we dat proberen te doen.

De tongen kwamen los op radio, televisie, in de pers, op internet. Alles leek gezegd. Er zijn ruwweg twee kampen. Tegenover zij die proberen het te begrijpen heb je degenen die (omdat ze helemaal van de kaart zijn of geen zin hebben in een intellectuele inspanning) het maar houden op het irrationele, op de onverklaarbare opkomst van buitensporige barbarij in een eeuw die we beschaafd achtten. Ze willen die barbarij met wortel en tak uitroeien. Maar die wortel verwijder je niet met bommen.

Die wortels zitten in het hoofd van mensen die bereid zijn zich in het avontuur te storten, die naar Raqqa trekken of elders de kalief dienen.

Rare kalief, nee? Zeker. Maar in plaats van zich vrolijk te maken over zijn Zwitsers horloge of te sidderen voor de opdeling van de wereld in een dar al-islam en dar al-harb (huis van de islam/huis van de oorlog, daar is echt niets nieuws aan) zou men zich beter afvragen wat dat betekent, kalief. Nu is het belangrijk te weten dat er in de soennitische islam geen kalief meer geweest is sinds Atatürk de instelling afschafte en de toenmalige functiehouders, Abdul Majid II, naar Parijs verbande, waar hij een anonieme dood stierf.

De soennieten hebben dus sinds 1924 geen kalief - geen paus - meer. In zijn plaats zijn staalharde politieke leiders gekomen die de Arabische massa's in vervoering brachten. Sterke mannen, zoals Nasser, Bourguiba, Saddam, Saleh, Fayçal, enzovoort.

Geleidelijk aan is dat afgebrokkeld. Nasser, kapot door het verlies van de Zesdaagse Oorlog, ging vier pakjes sigaretten per dag roken en stierf op zijn vijftigste. Al wie in zijn voetsporen wilde treden, ging roemloos ten onder. Saddam werd als een rat uit een put gevestigd en opgehangen nog voor hij zijn laatste gebed kon zeggen. Kadhafi werd uit een soort buis gehaald (een riool, opnieuw als een rat dus) en ter plaatse gelyncht.

Verplaats u in het hoofd van een Arabische nationalist die getuige is van die geduldige eliminatie van de een na de andere sterke leider, op alsmaar meer vernederende wijze. Hij kreeg al niets anders te horen dan dat hij in 1967 in amper zes dagen 'vertrappeld' was (als een insect) door het Israëlijs leger, en nu was hij plotseling niets meer dan een knaagdier.

Wraak van de soennieten

Ondertussen was er een ayatollah geweest die het opnam tegen de 'Grote Satan' (Amerikaanse diplomaten werden 444 dagen gegijzeld in Teheran zonder dat de

VS er iets aan kon doen). Maar die ayatollah was een sjieet, besefte men verweesd.

Alle ernstige analisten weten dat IS (of Daesh) daarop terug te voeren is: de wraak van de soennieten. Het is best mogelijk dat zwakke zielen of ie reinste nsvchonaten

van de soennieten. Het is best mogelijk dat zwakke zielen en je rommel psychopaten - ik denk vooral aan bekeerlingen die ginds ongelovigen gaan onthoofden - zich aansluiten bij IS zonder kennis van de soennitische geschiedenis. Maar dat zijn uitzonderingen.

Die soennitische wraak is allesbehalve irrationeel, folkloristisch of ongerechtvaardigd. Ik kijk systematisch naar de Arabische zenders, France 2, BBC en de Nederlandse televisie. Hoe vaak heb ik de voorbije maanden de namen Sykes en Picot gehoord op westerse zenders? Geen enkele keer. Op de Arabische zenders daarentegen, en in de propaganda van IS, zijn die twee heren alomtegenwoordig. Waarom? Omdat zij de twee diplomaten waren, de ene Brits, de andere Frans, die op een dag de kaart van het Midden-Oosten namen en daarop grotendeels kunstmatige grenzen tekenden, waarbij de ene zone naar Engeland ging en de andere naar Frankrijk. Vergeten waren opeens de mooie beloften van Lawrence of Arabia en van Sir Henry McMahon, vergeten was het 'grote eengemaakte Arabische koninkrijk'. En in het hart van dat mislukte project verrees in 1948 de Israëliische staat. Mirakel van de moderne tijden volgens het Europese relaas, nakba (catastrofe) volgens het Arabische relaas.

Oude koeien? Van hieruit bekeken, zijn dat inderdaad oude koeien. Maar ginds niet! Dat moet eindelijk begrepen worden: Sykes-Picot, het grote verraad, de Palestijnse kwestie, dat is brandende actualiteit. En als de president van de Franse Republiek sinds 2011 direct ingrijpt in de Syrische burgeroorlog en verkondigt dat president Bashar al-Assad niet legitiem is, dan beschouwt men hem daar als een nieuwe Picot. Eigenlijk geeft hij Picot eindelijk een gezicht. Ik heb met eigen ogen gezien hoe een strijder van IS een denkbeeldige lijn trok in het zand en uitriep: 'Kijk, dat doe ik met Sykes-Picot'.

Verloren generatie

Het is belangrijk om dat te weten. Al een twintigtal jaar grijpt een fundamentele verandering plaats. Die kwestie van ontevreden soennieten, van Arabieren die de hele twintigste eeuw verraden zijn, vertrapt werden, is geen verafgelegen 'Arabisch verhaal' waarover gefluisterd wordt in tenten in de woestijn. Nee, het is een coherent en goed gestructureerd verhaal, dat in Europa zelf de concurrentie aangaat met het Europese verhaal.

Als je dat niet begrijpt, dan begrijp je niets van de Belgen en Fransen van Marokkaanse origine die in hartje Parijs onschuldige mensen afknallen. Religie? Ga toch weg! Ze dronken, rookten cannabis, liepen achter de meisjes aan ... Maar ze kregen het Arabische verhaal wel ingelepeld via het internet, satellietzenders, in Londen gemaakte Arabische kranten en via verhitte gesprekken die zelf door dat alles gevoed werden. Verbaast het dat het onmogelijk is geworden om de vernietiging van de joden in Europa uit te leggen aan kinderen die van hun ouders, letterlijk, een ander relaas te horen krijgen?

Op een dag wandelde ik in Amsterdam met een collega van Tunesische afkomst. We kwamen voorbij een affiche van de theatervoorstelling Anne, naar het dagboek van Anne Frank. "Het Israëliische leger heeft gisteren twee Palestijnen gedood die de leeftijd hadden van Anne Frank", zei hij. "Mijn zoon zal pas naar Anne gaan kijken als er ook een toneelstuk is dat de moord van die kinderen aan de kaak stelt." Als de twee verhalen tegenover elkaar geplaatst worden.

In die omstandigheden klinken de oproepen voor meer inspanningen van de scholen om radicalisering van jongeren van vreemde en vooral Maghrebijnse origine tegen te gaan gewoonweg vals. Als het erop neerkomt hen nog maar eens het Europese verhaal bij te brengen, het er nog eens in te rammen, dan zal dat

geen enkel effect hebben. Daartegenover staat een even coherent en gestructureerd verhaal, dat geïllustreerd wordt door een onophoudelijke stroom van veel spectaculairdere beelden.

Op die manier ga je de verloren generatie niet opnieuw opnemen in het nationale weefsel in Europese landen. Ik heb de voorbije twintig jaar onophoudelijk gepraat met jongeren van Maghrebijnse origine, of ze nu Nederlands, Frans of Belgisch waren, en dat heeft me overtuigd dat er in Europa een 'verloren generatie' aan het ontstaan was, van mensen die niet meer geïnteresseerd zijn in het Europese verhaal. Het zijn tientallen jongeren of minder jongeren die niet meer naar Europese televisiezenders kijken, niet meer naar de radio luisteren, geen kranten meer lezen. Degenen onder hen die geen enkele hoop meer hebben, die de mislukkingen aan elkaar rijgen, die hun kennis uitsluitend halen uit wat ze zien of wat hen verteld wordt, zullen op een dag overgaan tot actie als ze onderworpen worden aan intense religieuze propaganda. Het volstaat hen te bewapenen en ze zullen toeslaan op dezelfde plekken waar ze gisteren nog een biertje dronken en ze zullen in de massa schieten.

We moeten de geschiedenis van de twintigste eeuw herschrijven en daarbij de moed (of de zotte ambitie) opbrengen om alle verhalen in elkaar te schuiven. Ook die van de verliezers, zij die men gekoloniseerd, 'vertrappeld', vernederd heeft, zij die men beloften heeft gedaan die snel vergeten werden. Al die verhalen moeten samenkomen in een humanistisch metaverhaal, dat een verhaal zal worden van alle mensen, waarin iedereen (ook de overwinnaar, vooral de overwinnaar) zijn fouten toegeeft, waarin niemand vergeten wordt en waarin iedereen zich kan herkennen.

Een enorme uitdaging, inderdaad. Maar wat is het alternatief?

FOUAD LAROUÏ ■